STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02386

BAYM KENIG AHASHVEYROSH

Sholem Aleichem

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שלום־עליכם ביבליאָטעק

פאַר גרויס און קליין

ביים קעניג אחשורוש

שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

ניו יאָרק, 1918

Copyright, 1918, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

בַּיי׳ם קֶעניג אֲחַשְׁוֵרוֹש

א.

אז איך בין געווען א קליין יונגעל — ווייסט איהר, ועמען איך האָב מקנא געווען?

אחשורוש׳ען.

ניט יענעם אחשורוש׳ען, וואָס האָט געקעניגט פון הודו ביז כוש, אויף הונדערט זיעבען און צוואַנציג מדינות. איך מיין קאָפּעל דעם שניידער מיט דער גילדענער קרוין, דאָס הייסט, מיט׳ן פּאַפּיערענעם ספּאָדעק און מיט דער לאַנגער גילדענער רוט פונ׳ם בעזעם.

אויך מרדכי׳ן דעם שני-למלך (לוי דעם שוסטער) מיט דער איבערגעקעהרטער קאַפּאָטע אויף דער לינקער זייט און מיט דער קלאָטשקעוואַטער פלאַכסענער באָרד האָב איך שטאַרק מקנא געווען.

איך האָב מקנא געווען ושתי המלכה׳ן (מאָטעל דעם סטאָליר) מיט׳ן קליידעל אויף דער קאַפּאָטע און מיט דער פעטשיילע, וואָס ער פלעגט זיך אונטערבינדען דאָס בערדעל, מע זאָל מיינען אויף איהם, אז ער איז א נקבה... און וואָס איז אָפּגעגאַנגען, אשטייגער, אסתר המלכה׳ן (עוזר דעם אונטער-שמש) מיט׳ן גרינעם פאַרטוך? און וואָס איז אָפּגעגאַנגען המנ׳ען (יאָסקע דעם בעהעלפער) מיט׳ן שאַרבען אויפ׳ן קאָפּ?...

נאָר מעהר פון אַלעמען האָב איך מקנא געווען פייוועל דעם יתום, וואָס פלעגט זיך אָנטהון אין א רויט העמדעל, זיך פערשטע-

לען פאַר „יוסף הצדיק", בשעת חברה האָבען געשפּיעלט יענעם שענע שפּיעל, וואָס ווערד אָנגערופען „מכירת־יוסף". זיינע ברידער פּלע־גען איהם אראָפּרייסען דאָס רויטע העמדעל, אריינוואַרפען איהם אין „לייבען־גרוב", און יוסף הצדיק (פּיוועל הייסט דאָס) פּלעגט זיך אוועקשטעלען אויף די קניהעס, צענויפלעגען די הענד און בע־שווערען די חיות־רעות, זיי זאָלען צו איהם קיין שליטה נישט האָבען, און זינגען בשעת מעשה זעהר אַ טרויעריג ליעד, וואָס די ווערטער זענען זיך צעגאַנגען אין יעדען אבר:

שלאַנגען און עקדישען,
פאַרשליסט אייער מויל!
פאַרשליסט אייער מויל!
צי ווייסט איהר דען,
צי ווייסט איהר דען,
צי ווייסט איהר ווער איך בין?
איך בין יוסף הצדיק,
יצחק'ס איין אייניקעל,
יעקב'ס אַ זוהן,
יעקב'ס אַ זוהן!...

און האָטש יוסף הצדיק איז געווען אַ יתום, איין אָרעם בחור'על, וואָס האָט זיך אויפגעהאַלטען אין אונטערשטען קלייזעל און גע־לעבט פון אַ „פּאָלג־מיך־א־גאַנג", און האָטש איך בין געווען אַ נגיד'ס אַ יונגעל, דעם זיידען רב מאיר'ס איין אייניקעל, פון דעסט־וועגען וואָלט איך מיך מיט איהם געביטען נאָר צוליעב דעם איינעם טאָג פּורים אַליין.

אז ס'איז געקומען דער גוטער, דער ליעבער טאָג פּורים, האָב איך פון גאַנץ פריה אָן שוין ארויסגעקוקט אויף דער „חברה", וואָס געהען פון שטוב צו שטוב און אַ גאַנצע חאַליאַסטרע יונגלעך לויפען זיי נאָך פון הינטען מיט באָרפיסע פיס אויפ'ן שניי. פאַר וואָס קאָן

איך ניט זיין אין דער חאַליאַסטרע? ניין! איך טאָר נישט, וואָרום איך בין אַ נגיד׳ס אַ יונגעל און דעם זיידען רב מאיר׳ס איין איי־ניקעל, בעדאַרף איך ליגען, ווי אַ הונד, אַ גאַנצען טאָג אין שטוב און געהן מיט אַלע גרויסע צום זיידען רב מאיר צו דער סעודה.

— וואָס דרעהסט דו זיך, ווי אַ דייטש אויפ׳ן קאָרעק? — מאַכט צו מיר דער טאַטע בשעת מיר געהען אַלע אינאיינעם צום זיידען רב מאיר צו דער סעודה און איך דערזעה פון דער ווייטען די „חאַליאַסטרע“.

— ביזט שוין, קיין עין־הרע, אַ היבש יונגעלע, קאָנסט געהן אביסעל גיכער! — זאָגט די מאַמע. — אם ירצה השם, שבת־הגדול ווערסט דו אכט יאָהר, ביז הונדערט און צוואַנציג.

— טשעפּעט איהר ניט, ער האָט דערזעהן די „קאָמעדיאַנטשי־קעס“! — רופט זיך אָן מיין עלטערער ברודער משה׳לע, וואָס איז אַליין אויך אַ בעלן זיך אָפּשטעלען אָנקוקען די „קאָמעדיאַנטשיקעס“.

— געה, געה! — מאַכט צו מיר דער רבי רב איצי, מיין מלאך־המות, און דערלאַנגט מיר אַ שטורך פון הינטען.

איך לאָז־אַראָפּ די אויגען אין דער בלאָטע און געה גלייך מיט אַלע, פערטיעפט אין אומעטיגע מחשבות, טרויעריגע געדאַנקען: „תמיד מיט אַלע גרויסע! שטענדיג מיט׳ן רבי׳ן!... אין דער פריה, און ביינאַכט, און שבת, און יום־טוב!... רב איצי׳ס רויטע נאָז מיט טאַבעקע, איינגעזונקען זאָל זי ווערען!“...

ב.

דער זיידע רב מאיר איז דער גרעסטער גביר פון שטאָדט. ער זיצט, ווי אַ מאָנאַרך. אַ גרויסער זאַל מיט אַ גרויסען זילבער־נעם הענגלייכטער, וואָס הענגט־אַראָפּ פון דער מיט סטעלי. טאָמ־בעקענע העסעס אויף די ווענד. אַ גרויסע שווערע זילבערנע מנורה אויפ׳ן טיש מיט אַ סך זילבערנע לייכטער, וואָס די באָבע נחמה

נעמט זיי ארויס נאָר צוויי מאָל אין יאָהר: פסח צום סדר און פורים צו דער סעודה, און עס ווערד ליכטיג אין אלע ווינקעלעך.

גאַנץ אויבען־אָן, אויף אַ גרויסען שטוהל, מיט גרינס בעצויגען, זיצט דער זיידע רב מאיר אליין — אַ קליין אידעל, מיט אַ שיטער בערדעל, מיט אביסעל איין אויסגעבויגענער נאָז, מיט זילבערנע האָר און מיט שווארצע יונגע אויגען. אָנגעטהאָן געהט ער אין אַ לאַנגער זיידענער קאַפּאָטע מיט אַ געפלאָכטענעם גארטעל און מיט אַ שטריימעל אויפ'ן קאָפּ. אַקעגען איהם אויפ'ן טיש זיצט אַ גרויסער, אַ מורא'דיגער, אַ געפלאָכטענער פורים־קוילעטש, איין אָנגעהויבענער שוין, מיט זאַפּראַן פערגעלט און מיט ראָזינקעס ארומגעשטעקט.

פונקט אין מיטען טיש זיצט די באַבע נחמה, אַ הויכע אידינע, נאָך גאָר אַ שענע, אויסגעפּוצט אין אַ גאָלדפּארביג זיידען קלייד מיט ווייסע עפּעל, מיט אַ שטערנטיכעל פון דימענטען מיט בריליאַנטען, מיט רייכע פּערעל אויפ'ן האַלז, מיט אויהערינגלעך און מיט פינ־גערלעך. נעבען איהר שטעהט אַ גאַנץ גרויסער פּאַלומעסיק מיט הייסע, שמעקענדיגע, געצוקערטע און געפּעפּערטע פיש, פערפּראַ־וועט מיט ציבעלעס, מיט ראָזינקעס און מיט אלערליי געווירצען. די באַבע טיילט־ארויס די פיש, די שענע זיידענע פּעטשיילע פער־קאַטשעט הינטער די אויהערען מיט צוויי שפּיצען, די דימענטען מיט די בריליאַנטען בשעת מעשה פינקלען און שעמערירען, און דאָס פּנים שיינט און שמייכעלט.

ארום און ארום טיש, פון ביידע זייטען, זיצען די פעטערס מיט די מוהמעס, אלע מיט זייערע קינדער, יונגלעך און מיידלעך, וואָס הייסען אלע נאָך אלץ איינע זיידעס און באַבעס, פעטערס און מוה־מעס. פריהער דער פעטער צדוק און די מוהמע צביה מיט דריי יונגלעך: משה'לע, הערשעלע, וועלוועלע, און צוויי מיידלעך: שרה'לע, פויגעלע. נאָכדעם דער פעטער נפתלי און די מוהמע דבורה'ל מיט פיער יונגלעך: משה'לע, הערשעלע, וועלוועלע, נאָ־טעלע, און דריי מיידלעך: שרה'לע, פויגעלע, רחל'ע. נאָכדעם

דער פעטער אברהם און די מוהמע סאָסי מיט פינף יונגלעך: משה׳לע, הערשעלע, װעלװעלע, נאָטעלע, יענקעלע, און פיער מײדלעך: שרה׳לע, פײגעלע, רחל׳ע, טײבעלע. נאָכדעם דער פעטער בעריש און די מוהמע אסתר׳על מיט זעכס יונגלעך: משה׳לע, הערשעלע, װעלװעלע, נאָטעלע, יענקעלע, פישעלע, און פינף מײדלעך: שרה׳לע, פײגעלע, רחל׳ע, טײבעלע און חנצי. נאָכדעם דער פעטער בנימין און די מוהמע לאה מיט זיעבען יונגלעך: משה׳לע, הערשעלע, װעלװעלע, נאָטעלע, יענקעלע, פישעלע, שמואליקעל, און זעכס מײדלעך: שרה׳לע, פײגעלע, רחל׳ע, טײבעלע, חנצי און גנענדעל. נאָכדעם דער פעטער קלמן און די מוהמע איטעל מיט אכט יונגלעך...

נאָר אפשר װאָלט געװען געגוג אױסרעכענען די משפחה? עס קאָן, זאָגט מען, שאַדען... דער זײדע האָט אײנמאָל געװאָלט אױף אַ ציקאװעסט איבערצעהלען, װיפיעל פּארשױן זיצען בײ׳ם טיש, האָט ער גענומען אַ זילבערנעם בעכער אין האנד און האָט אָנגעהױבען צו צעהלען: „ניט אײנס, ניט צװײ, ניט דרײ, ניט פיער, ניט פינף, ניט זעכס, ניט זיעבען"... האָט די באָבע ארױסגעריסען בײ איהם דעם בעכער פון האנד און האָט איהם ניט געלאָזט צעהלען װײטער: „אױף מײנע שונאים׳ס קעפּ! װאָס צעהלסט דו, װאָס? פאַרהאַן, קײן עין־הרע, געגוג מעלער!"...

צענױפגעקליבען זיך אַלע צו דער סעודה, זעצט דער זײדע אַלײן אױעם דעם גאַנצען טיש. דער זײדע רב מאיר האָט ליעב, ס׳זאָל זײן שען און רײן און ציכטיג און מיט אַ סדר — עס קומט־אױס גוט: אַ פעטער זיצט נעבען אַ פעטער, אַ מוהמע נעבען אַ מוהמע, און אונז, קלײנװאַרג, זעצט מען אױס אַזױ, אַז ס׳אַל אױסקומען נישט אַ ברודער מיט אַ ברודער און אַ שװעסטער מיט אַ שװעסטער, מחמת אײגענע קאָנען נישט הױזען צװישען זיך; לכן בעדאַרף זיצען אַ פרעמדער משה׳לע מיט אַ פרעמדען הערשעלע, און אַ פרעמדער הערשעלע מיט אַ פרעמדען װעלװעלע, און אַ װעלװעלע מיט אַ נאָטעלע, אַ נאָטעלע מיט אַ יענקעלע, אַ יענקעלע מיט

א פישעלע, א פישעלע מיט א שמואליקעל. און די מיידלעך אויך אזוי: א שרה'לע מיט א פויגעלע, א פויגעלע מיט א רחל'ע, א רחל'ע מיט א טייבעלע, א טייבעלע מיט א חנצי, און א חנצי מיט א גנענדעל, א גנענדעל מיט א שרה'לע, א שרה'לע מיט א פויגעלע, און אזוי ווייטער. נאָר מיר האָט ניט געסטאַיעט קיין פּאָרעל, האָט מען מיך אנידערגעזעצט מיט מיין מלאך־המות, דעם רבי'ן רב איצי. דער רבי רב איצי איז ביי מיר נישט נאָר א מלמד, א לעהרער אליין, נאָר אויך א מדריך, א וועגוויזער, א מין גובערנאַנטקע, אויף צו לעהרנען מיך דרך־ארץ, ווי אזוי צו זיצען ביי'ם טיש און ווי אזוי צו עסען.

— אז דו זיצט ביי'ם טיש, — אזוי האָט מיך געלעהרענט מיין גובערנאַנטקע רב איצי — זאָלסט דו זיצען, ווי א מענטש. דו זאָלסט קוקען גלייך, און די הענט זאָלסט דו האַלטען אונטער'ן טיש, און נישט רעדען ביי'ם עסען. און אז דו עסט לאָקשען מיט יויך, זאָלסט דו אָננעמען מיט דעם לעפעל פּונקט אזוי פיעל לאָקשען ווי־פיעל יויך; א זופּ יויך — און אוועקגעלעגט דעם לעפעל און אָפּ־געווישט די ליפּען; און ווידער א זופּ יויך — און ווידער אוועק־געלעגט דעם לעפעל און אָפּגעווישט די ליפּען. נישט חאַפּען איין לעפעל נאָכ'ן אנדערען, ווי א גוי...

אנידערגעזעצט זיך נעבען מיר און געמאַכט א מוציא, נעמט דער רבי רב איצי ארויס די רויטע פּעטשיילע פון בוזעם־קעשעני, טרייסעלט־אויס די טאַבעקע גלייך צו מיר אין טעלער אריין, נאָכ־דעם הויבט ער אָן שנייצען די נאָז מיט א מאָדנעם קוויטש און מיט א קול פון א שופר און לאָזט־אויס מיט א תקיעה גדולה, און בשעת מעשה קוקט ער אויף מיר מיט איין אויג, צי איך זיץ, ווי א מענטש...

שושנת יע־ע־ע־קב!

אזוי הויבט־אָן דער זיידע צו זינגען מיט זעהר איין אנגענעהמ־מענער שטימע, תיכף נאָכ'ן ערשטען גלעזעל וויין, און קנאַקט־צו

בשעת מעשה מיט'ן פינגער, און דער גאנצער עולם חאפט־אונטער:

צהלה ושמחה!

אויף אלערליי קולות, אלע מאל העכער און העכער. און מיין רבי רב איצי, וואס איז א קליינער מנגן, ער האט א קול פון א שלייען, העלפט אויך זינגען, דאס הייסט, ער האלט אפען דאס מויל, פער־מאכט די אויגען, גיט אכטונג פון דעסטוועגען בשעת מעשה מיט א האלב אויגעל אויף מיר, צי איך זיץ, ווי א מענש, דעם קאפ האלט ער אביסעל אויף א זייט, קלאפט מיט'ן מיטעלסטען פינגער אין טיש — הקיצור, ער בעווייזט דעם זיידע'ן, אז ער זינגט אויך אין קאהן... און אז עס קומט צו „ברוך־מרדכי" און „ארור־המן", בענשט מען מרדכי'ן און מע שעלט־אן המנ'ען — עס זאל זיי אנ־געהן א צעהנט־חלק, רבונו של עולם!...

ג.

— געקומען די פורים־שפיעלער! — רופט זיך אן תנחום דער משרת, א איד מיט א רויטער קאפאטע, וואס זאגט אלעמען „דו", א חוץ דעם זיידע'ן מיט דער באבע'ן.

דערהערט „פורים־שפיעלער", שפרינגען מיר, קליינווארג, אלע אין איין רגע ארויס פונ'ם טיש און מיר שטעהען שוין אלע ארום דעם קעניג אחשורוש מיט דער גילדענער קרוין.

— גוט יום־טוב! — שיסען־אויס די חברה אלע מיט א מאל גאנץ פריילִיך, און מע שטעלט זיך אויס אין צוויי ציילען. אויף א גילדענעם שטוהל זיצט דער קעניג אחשורוש, און עס טרעט־ארויס אויף איין פוס ממוכן (חיים שמייסער), זינגט א דייטשעם ליעדעל:

בין איך ממוכן פאן די אחשתרנים,
נאך גאר א יונגער הערר — דאס זעהט איהר אין מיין פנים.

אויף איין פוס טהו איך טהון שפּרינגון
און אויף מיין זיסער שטימע — זינגון.
פרעגט איהם דער קעניג אחשורוש:
זאָג, מיין ליעבער קנעכט ממוכן,
וואָס ביזט דו געקומען אהער צו קרוכון?
ענטפערט איהם ממוכן:
לאָז דער קעניג אחשורוש קיקון,
ווי מע וויל פאַר המנ'ען ניט ביקון...
ווערד דער קעניג אחשורוש אָנגעצונדען:
ווער טהוט דאָס ווידערשפּעניגען מיינע ווערטער,
וואָס איך האָב באַפוילען אין אַלע ערטער?
ענטפערט איהם ממוכן:
א פאַרפלוכטער יודע, ער טהוט שבת האַלטון,
די קאַפּאָטע איז ביי איהם הונטען ניט צושפּאַלטון,
אויפ'ן אַכטען טאָג טהוט ער די קינדער צו באַשניידון,
ווי קאָנסט דו אזעלכס אין דיין קעניגרייך גאָר ליידון?
זאָגט דער קעניג אחשורוש:
אויב אזוי, לאָז מען דעם יודען אהער בריינגון,
מיר וועלען איהם אויף א הויכען בוים אויפהיינגון!
זינגט־אויס ממוכן:
אריין, אריין, אריין,
ברודער מאָנדריש דו מיין!

עס קומט־אריין מאָנדריש מיט דער קלאָטשקעוואַטער באָרד און הויבט זיך אָן פערענטפערען פאַר'ן קעניג אחשורוש, דערצעהלט איהם דעם יחוס, פון וואנען ער קומט־ארוים: „אברהם יצחק ויעקב זענען זיינע זיידעס, די תרי"ג מצוות זענען זיינע עדות". און ער לאָזט־אוים מיט א געזאַנג:

אז אָך און אז וועה איז צו אונזערע הערצער,
אז המן איז ביי דיר א מונדערפערצער!

. . . .

— דו ביזט יוסף הצדיק? — רוף איך מיך אָן צו פייוועל דעם יתום, וואָס שטעהט ביי דער זייט מיט איין אויסגעמיעדט פעריאָמערט פנים.

— יוסף הצדיק. — מאכט צו מיר פייוועל.

— דו וועסט אויך שפּיעלען? — פרעג איך איהם.

— אז מע וועט מיר הייסען שפּיעלען, וועל איך שפּיעלען. — מאכט צו מיר יוסף הצדיק און בויגט זיך אָן צו מיר אויפ׳ן אויהער: — גיב מיר א שטיקעל קוילעטש פון אייער פורים־קוילעטש.

— מע וועט דערזעהען, וועט מען זיך בייזערען. — מאך איך צו איהם שטילערהייד.

— שלעפּ־אוועק אזוי, אז קיינער זאָל ניט זעהען. — זאָגט ער צו מיר, און די אויגעלעך בלישטשען.

— גנבה׳נען? — זאָג איך.

— דאָס הייסט דען גע׳גנבה׳ט? — מאכט ער.

— וואָס דען — זאָג איך — הייסט דאָס? גע׳לקח׳ענט?

— איך בין טוידט־הונגעריג, — זאָגט ער צו מיר שטילערהייד און ער עסט דעם קוילעטש מיט די אויגען, — פון גאנץ פריה אָן נאָך אין מיין מויל נישט געהאַט...

דער גאַנצער עולם איז פערטיעפט אין דעם „שפּיעל“, געה איך צו פּאַוואָלינקע צום טיש, פערלעג די האַנד ארונטער, שלעפּ־אוועק א שטיק קוילעטש און רוק דאָס איהם אריין אין האַנד אריין. יוסף הצדיק לאָזט־אראָפּ קונציג דאָס שטיקעל קוילעטש אין קעשענע אריין און טהוט מיר א קוועטש ביי דער האַנד.

— ביזט א וואָהל יונגעל. געבען זאָל דיר גאָט אַלדאָס גוטס!

• • • • • • • • • • • • • • • •

ד.

— אפשר ווילט איהר, מיר זאָלען אייך שפּיעלען „מכירת־יוסף“ אויך? — רופט זיך אָן דער קעניג אחשורוש און טהוט־אויס די גילדענע קרוין און טהוט־אָן א פּראָסט היטעל.

— געגוג, געגוג! — מאַכט דער זיידע, און ער גיט דעם קעניג אחשורוש אין האנד אריין א זילבערנע מטבע, און הייסט תנחום דעם משרת, ער זאָל נעמען א בעזעם און אויסראַמען די בלאָטע, וואָס די „קאָמעדיאַנטשיקעס“ האָבען אָנגעמאַכט... אין שטוב ווערד א שטיקעל בהלה, א רוקעריי מיט די בענקלעך, און בשעת די משפחה האַלט אין אויסזעצען זיך צוריק אויף די ערטער, חאַפּ איך מיך דער־ווייל אַרוים אויף א מינוט בעגלייטען די „חברה“.

— קום! — מאַכט צו מיר יוסף הצדיק און נעמט מיך אָן ביי דער האנד. — פאָלג מיך, קום מיט מיר. איך האָב דיך ליעב, ביזט א וואָהל יונגעל, זעהר א וואָהלער.

— וואוהין? — זאָג איך און דאָס הארץ טיאָכקעט מיר.

— צום קעניג אחשורוש. — מאַכט ער צו מיר. — מיר שפּיעלען שוין מעהר היינט נישט. דאָס געהען מיר צום קעניג אחשורוש צו דער סעודה.

יוסף הצדיק נעמט מיך אָן ביי דער האנד, און מיר שפּאַנען איבער דער בלאָטע.

די נאַכט רוקט זיך אָן נעהענטער און נעהענטער, די בלאָטע ווערד וואָס ווייטער אַלץ טיעפער. עס דאַכט זיך מיר אויס, אַז איך האָב פליגעל, עס טראָגט מיך אין דער לופטען. אָט באַלד הויב איך אָן פליהען... שוועבען...

— איך האָב מורא. — זאָג איך צו יוסף הצדיק און האַלט איהם צו ביי דער האנד.

— וואָס האָסט דו מורא, נאַרעלע? — מאַכט ער צו מיר און קייעט בשעת מעשה דאָס שטיקעל קוילעטש, וואָס איך האָב איהם

געגעבען. — דאָרט וועט זיין אַ סעודה, נאַרעלע, דאָרט וועסט דו הערען, ווי מיר זינגען ליעדער... אוי, וואָס פאַר אַ קוילעטש ביי אייך איז! טעם גן־עדן! צעגעהט זיך אין מויל, ווי אַ פוטער! איך פאַרשטעה ניט, ווי אַזוי זעהט מען פאַר זיך אַזאַ־נ־אַנטיק און מע עסט דאָס ניט?

— אַ טייערע מציאה! — זאָג איך מיט גדלות. — ביי אונז עסט מען אין דער וואָכען אויך קוילעטש.

— אַלע מאָל קוילעטש? — זאָגט יוסף הצדיק און בעלעקט זיך. — און פלייש?

— אַלע טאָג! — זאָג איך.

— אַלע טאָג? — מאַכט ער און טהוט אַ שלונג. — און איך עס פלייש נאָר איין מאָל אין וואָך, שבת; אי דאָס — ניט אַלע שבת. ווארום ניט אַלע שבת נעמט מיך אַ נגיד. און אַז גאָט העלפט, מע פאַלט־אריין צו אַ קבצן, עסט מען קדחת.

— וואָס הייסט מע עסט קדחת? — זאָג איך.

— קדחת עסען ווייסט דו ניט? מע עסט מכות הייסט דאָס. — גיט ער מיר צו פערשטעהן. — ניטאָ וואָס צו עסען, עסט מען מכות. איך לעב פון דעם, וואָס מע גיט מיר. עוזר דער שמש, לעבען זאָל ער, האַלט מיך אונטער, אַמאָל מיט אַ שטיקעל ברויט, אַמאָל מיט אַ קאַרטאָפלי. עוזר איז אַ טייערער איד, אַ דימענטענע נשמה! דו קענסט איהם? דאָס איז דאָך אסתר המלכה...

— וואו איז דיין טאַטע? — פרעג איך איהם.

— איך האָב נישט קיין טאַטען.

— וואו איז דיין מאַמע?

— איך האָב נישט קיין מאַמע.

— דער זיידע? די באַבע?

— איך האָב נישט קיין זיידען, איך האָב נישט קיין באָבע.

— אַ פעטער? אַ מוהמע?

— איך האָב נישט קיין פעטער, איך האָב נישט קיין מוהמע.

— אַ ברודער? אַ שוועסטער?

— איך האָב נישט קיין ברודער, איך האָב נישט קיין שוועס־טער. איך האָב קיינעם נישט, קיינעם נישט, איך בין אַ יתום בין איך!

איך כאַפּ אַ קוק אויף זיין פּנים און אויף דער לבנה, און עס דאַכט זיך מיר, אַז ער און די לבנה האָבען איין קאָליר... איך רוק מיך צו צו איהם נאָך נעהענטער, און מיר לויפען נאָך דער „חברה“ מיט אונזערע קליינע פיסלעך גאַנץ געשמיידיג.

ב.

— אָט דאָ זיצט דער קעניג אחשורוש. — מאַכט צו מיר יוסף הצדיק, און מיר לאָזען זיך אַראָפּ אַלע אין אַ קליין פינסטער שטי־בעל, מיט ערד געדעקט.

— פריידע־עטעל, אַרויס פון בעטעל! — רופט זיך אָן דער קעניג אחשורוש צו זיין ווייב, אַ קראַנקע אידינע, אַ יאַדעשליוועֵ, וואָס בשעת זי הוסט, כאַפּט זי זיך מיט איין האַנד ביי'ם קאָפּ און מיט דער אַנדערער ביי'ם האַרצען. „חברה“ האָבען זיך אָנגעזונגען אַ גאַנצען טאָג מיט לידער און זענען שוין אַזוי גע־וואָהנט געוואָרען מיט'ן גראַם, אַז אָהן אַ גראַם איז זיי שוין שווער צו רעדען...

— די שענע פיש זאָלט איהר געבען צום טיש! — זאָגט ממוכן. — קוילעטש האָבען מיר אַליין, אויף צו קנאַקען מיט די צייהן, און דרייעקעביגע המן־טאַשען, וואָס מע פאַרשפּאָרט זיך צו זיי וואַשען, און פלאָדען מיט פלעדלעך, מיט פורים'דיגע קנײדלעך, און בראָנפען אַ פלעשעל האָט אונז געשענקט רב יהושע־העשעל... מאָנדריש, בינד־אויף דעם זאַק, אָט געב איך דיר אַ קנאַק!

— איידער באַקומען אַ קנאַק אין באַק, איז גלייכער אויפבינדען דעם זאַק. — זאָגט מאָנדריש מיט אַ דריינאָרענדיגען גראַם און וויל אויפבינדען דאָס זעקעל.

— איהר האָט זיך גענומען צום עסען, און דאָס געלט האָט איהר פאַרגעסען! — זאָגט ושתי.

— ושתי איז נים קיין שכור, ער ווייסט, אז דער גראָשען איז דער עיקר! — רופט זיך אָן המן, און איהם האַלט־אונטער אסתר המלכה, געוויינטליך, אויך מיט אַ גראָם.

נאָר אז עס קומט צו דער „חלוקה" פונ'ם געלד, הערט מען אויף רעדען צום גראָם. מע רעדט פּראָסט, ווי אַלע מענשען רעדען, בשעת עס האַלט ביי געלד... דעם גרעסטען חלק נעמט־אראָפּ, גע־וויינטליך, דער קעניג אחשורוש. דאָס איז שוין ביי זיי אַ תקנה פון יאָהר צו יאָהר. נאָר אז עס קומט צו די איבעריגע חברה־לייט, ווערד אַ שטיקעל מחלוקת: ממוכן פרעגט אַ קשיא, פאַר וואָס קומט ושתי'ן מעהר פון איהם? ער, ממוכן, דאַרף האָרעווען מעהר פון אַלעמען, שפּרינגען אויף איין פוס, לופטערען די שפּראַך, שיטען מיט גראַמען, שפּאַרען די שענע ווערטער, — און אז עס קומט צום טיילען זיך, ווערד ושתי אַ מיוחס! באשר וואָס איז? ער געהער זיך אָן אַ קנעפּעל מיט'ן קעניג אחשורוש; אַ שניידער מיט אַ סטאַליר שלאָגען תמיד בלאָט...

— לאָז זיין שטיל! — צעשרייט זיך אויף איהם דער קעניג אחשורוש. — דו שמייסער, דו פערדעל־טרייבער, דו וואָגען־שמי־רער, דו לעהמענער דישעל, דו פּאַפּיערענע שלייע, דו גלעזערן פלע־קעל, דו רימענע אַקס! דו האָסט אַ העזה צו רעדען אקעגען דעם קעניג אחשורוש? אַט וואַרף איך דיר אריין אַ מעססעל פעטש אין די יאַסלים, וועסט דו געהן ביי מיר אויפ'ן דראָנזשיק!...

ממוכן ווערד אנשוויגען. פאַר'ן קעניג אחשורוש האָבען אַלע אַרטיסטען דרך־ארץ, וואָרום ער איז דער בעל־הבית, דער אנטרע־פּרעניער הייסט דאָס... מאַנדריש בורטשעט אפילו אונטער שטי־לערהייד, איהם האַלטען־אונטער די אַלע איבעריגע; נאָר איין אסתר המלכה לאָזט־אראָפּ די עטליכע מטבעות אין קעשענע אריין,

זאָגט דערביי אַ ווערטעל, און „חברה" ווערד ווידער לעבעדיג, פריילעך, און מע הויבט־אָן רעדן ווידער צום גראַם.

— נישט מעהר זאָלען די נגידים פאַרמאָגען אויף זייערע לייבער, וויפיעל מיר וועלען ברענגען אהיים פאַר אונזערע ווייבער! — זאָגט ממוכן.

איך בעטראַכט די זיצונג פונ'ם קעניג אחשורוש. אין מיטען שטוב אַ גרויסער טיש, צוגעדעקט מיט אַ גראָבען טונקעלען טיש־טוך. ביי איין זייט אַ וואַרשטאַק מיט געצייג, ביי דער אַנדערער זייט אַ הילצערן בעטעל מיט אַ סך קישענס כמעט ביז דער סטעלי. אַקעגען אויוועו אַ טאַפּטשאַן. אויפ'ן טאַפּטשאַן זיצט אַ שוואַרצער קאַטער, האַלט די לאַפּקעס אונטער זיך און דרימעלט. פון אויפ'ן אויוועו קוקען־אַראָפּ עטליכע פּאַר שוואַרצע, קאַרע און גרויע אויגעלעך.

— אַראָפּ, ממזרים! — מאַכט צו זיי יוסף הצדיק און ווינקט צו זיי מיט'ן פינגער. די שוואַרצע, קאַרע, גרויע אויגעלעך לאָזען זיך לאַנג נישט בעטען און גליטשען זיך אַראָפּ איינציגווייז פונ'ם אויפ'ן אויוועו מיט צעריסענע העמדלעך. וואָס פערשטעלען דאָס לייב נאָר ביז עטוואָס נידעריגער פונ'ם פּופּיק... יוסף הצדיק, ווייזט אויס, איז דאָרט אַ היימישער מענש. וואָרום די נאַקעטע קינדערלעך נעהן־צו צו איהם, ווי די קליינע שעפּעלעך, בויגען־אָן צו איהם די נעקרייזעלטע קעפּעלעך, ער זאָל זיי גלעטען.

— איהר זענט הונגעריג? — זאָגט צו זיי יוסף הצדיק. — אָט וועלען מיר באַלד עסען. מיר האָבען אייך געבראַכט אַלע גוטע זאַכען.

און ער רעכענט זיי אויס אַלע „גוטע זאַכען", וואָס מע האָט היינט געבראַכט. און די קליינע שעפּעלעך קוקען זיך איבער, שלינגען די שליים און בעלעקען זיך. און יוסף הצדיק גלעט זיי די נעקרייזעלטע קעפּעלעך, שלינגט די שליים גלייך מיט זיי און בע־

לעקט זיך אזש... זיי קוקען שוין ארוים, מע זאָל געהן צום טיש, זיך נעמען צו דער אכילה... גאָט האָט זיי געהאָלפען, דער קעניג אחשורוש נעמט זיך צום פלעשעל, גיסט־אָן א גלעזעל בראָנפען און טרינקט דעם ערשטען כוס לכבוד דעם „הייליגען" יום־טוב פורים; און נאָך איהם נעמען אלע צו גלעזלעך בראָנפען. און מע זעצט זיך צום טיש, אלע, פון גרוים ביז קליין, א חוץ פריידע־עטעל, וואָס פאַרעט זיך ביי׳ם אויוועו; און אפילו דער שווארצער קאָטער חאַפּט זיך אויף, גלייכט זיך אוים דעם רוקען מיט א געהניץ און געהט צום טיש און שטעלט זיך אוועק אקעגען און וואַרט, טאָמער וועט ער עפּים נאַשען פון דער סעודה... איך און יוסף הצדיק און די נאַקעטע שעפּעלעך מיט די געקרייזעלטע קעפּעלעך זעצען זיך אוים אלע אויף א לאַנג בענקעל, וואָס הינקט אויף א פוס און עס שאָקעלט זיך; און מיר, קליינוואַרג, צעלאַכען זיך פונ׳ם הינקעדיגען בענקעל, אזוי ווי פון דער שענסטער קאָמעדיע, און ערשט דאָ דערזעהט מיך „חברה" און וואונדערט זיך: עפּים א נייער, נים קיין קענטליכער פאַרשוין!

— ווער איז דער אגרעם? — פרעגט דער קעניג אחשורוש.

יוסף הצדיק דערצעהלט זיי, ווער איך בין און ווי איך קום אהער. דעם עולם איז דאָס, אפּנים, שטאַרק געפעלען, מחמת איט־ליכער געהט־צו, טהוט מיר א זעץ איבער דער פּלייצע, א קניפּ אין בעקעל, און איטליכער זאָגט איין אנדער ווערטעל, געוויינטליך, צום גראָם, און די סעודה הויבט זיך אָן. פריידע־עטעל טראָגט־צו פונ׳ם אויוועו שטאַרק־געפעפערטע פיש מיט קאַרטאָפלים, און חאָטש זיי זענען נישט פערפּראַוועט מיט אלערליי געווירצען, ווי ביי׳ם זיידען רב מאיר, נאָר זיי ווייזען מיר אוים דוקא זעהר בע׳טעמ׳ט. איין חסרון נאָר, וואָס זיי זענען פול מיט ביינדלעך! דערפאַר עסען אָבער אלע פון איין טעלער, און דאָס איז מיר דוקא שטאַרק גע־פעלען: איטליכער שטופּט דעם גאָפּעל — ס׳איז פריילין! נאָך די פיש נעמט „חברה" ווידער צו ביסלעך בראָנפען, און מע

טרינקט לחיים, און מע ווערד לעבעדיג גאָר אויף איין אנדער אופן; מע שטעהט־אויף פונ׳ם טיש, מע נעמט זיך פאַר די הענד און מע געהט גאָר אַ טענצעל און מע זינגט אַ ליעדעל:

וואָס מיר זענען
זענען מיר,
אָבער אידען
זענען מיר!
וואָס מיר האָבען
האָבען מיר,
אָבער צרות
האָבען מיר.

— רוסקאַוואַ פעסניאַ! — צעשרייט זיך מאַנדריש אויף אַ קול. — רוסקאַוואַ פעסניאַ פּאַראַוואַי!...

און „חברה" זינגט אַ רוסיש ליעדעל, טאַנצט און פּלעסקעט־צו מיט די הענד:

נאַדראַ זנאַט
קאַק גוליאַט!
פּערעד באָגאָם
אָטוועטשאַט!
מי פּיאָם, מי גוליאַיעם,
ואתה מלך חי וקיים!
לאָמיר, אידען, טרינקען לחיים!
לשנה הבאה בירושלים!

— איאַ, ס׳איז ביי אונז גוט? — זאָגט צו מיר יוסף הצדיק, וואָס האָט איבערגעחאַפּט דעם הונגער און איז געוואָרען גאָר איין אנדער מענש, און ער נעמט אַביסעל בראָנפּען, און ער גיט מיר אויך אַביסעל בראָנפּען און שלעפּט מיך טאַנצען. איך ווייס ניט, וואָס מיט מיר איז די שמחה אַזוי גרויס, נאָר איך פיהל מיך

עפּים זעהר אויפגעלעגט. איך פיהל, אז ס׳איז מיר גוט, גוט אהן אײן עק! פּלוצים...

ז.

פּלוצים עפּענט זיך די טיר, און איך דערזעה דעם טאטען מיט׳ן רבי׳ן רב איצי, און עס ווערד מיר פינסטער אין די אויגען. וואס דער טאטע האט געקלערט, בשעת ער האט מיך דערזעהן טאנצען מיט „חברה" אין קאהן, וויים איך ניט. איך האב נאר געזעהן, אז ער איז געבליבען שטעהן צוגעקאוועט צום ארט, געקוקט אויף מיר, אויף דער „חברה" און אויפ׳ן רבי׳ן; דער רבי האט געקוקט אויף מיר, אויף דער „חברה" און אויפ׳ן טאטען; איך האב געקוקט אויפ׳ן טאטען, אויף דער „חברה" און אויפ׳ן רבי׳ן... און „חברה" האבען געקוקט אויפ׳ן טאטען, אויפ׳ן רבי׳ן און אויף מיר... קיינער פון אונז האט ניט געקאנט אויסרעדען א ווארט. איז ארויסגעטראטען ממוכן און האט זיך אנגערופען מיט א גראם, ווי זיין שטייגער איז:

— וואס שטעהט איהר אין איינע יסורים? ס׳איז דאך היינט עפּים פּורים! לאמיר מאכען א כוסה, און דוקא א גרויסע! פאר־בייסען מיט פלאדען, סע האט זיך געפונען אייער שאדען!...

און ממוכן טראגט אונטער דעם טאטען א גלעזעל בראנפען מיט פערבייסען. דער טאטע שטופּט איהם אפּ פון זיך אהן ווער־טער. ממוכן פאלט ביי זיך ניט אראפּ און רעדט ווייטער:

— הנגיד רב אשר ברב מאיר! איך געפעל אייך ניט אין שלייער? וועל איך טרינקען אליין, ונאמר אמן!...

און ממוכן קעהרט־איבער דאס גלעזעל בראנפען און זינגט א לידעל:

וואס מעהר קבצן
מעהר הוליאקע,
וואס מעהר נגיד
מעהר סאבאקע!

וואָס מעהר אביון
מעהר ספּיוואַקע,
וואָס מעהר עושר
מעהר סוויניאַקע!...

— מאַנדריש, וואָס שווייגסט דו? מאַך זיי אַ מי־שברך, די נגידים פון שטאָדט, און טרינק אַ כוס פון זייער כבוד וועגען!

און מאַנדריש גיסט זיך אָן אַ גלעזעל בראָנפען און מאַכט אַ מי־שברך די נגידים פון שטאָדט:

— מי שברך! נעמען זאָל זיי קורח! קורח זאָל זיי נעמען! עסען זאָלען זיי ווערעם! ווערעם זאָלען זיי עסען! אָן גאָט זאָלען זיי פאַרגעסען! פאַרגעסען זאָלען זיי אָן גאָט! שכור זאָלען זיי זיין ווי לוט! ווי לוט זאָלען זיי זיין שכור! אין מויל זאָל זיי זיין ביטער! ביטער זאָל זיי זיין אין מויל! שיסען זאָל זיי אַ קויל! אַ קויל זאָל זיי שיסען!...

— וואָס שווייגט איהר זיי, רב אָשר'על!? — רופט זיך אָן דער רבי רב איצי און טהוט אַ רעכטען שמעק טאַבאַק און אַ קנאַק מיט צוויי פינגער אין דער לופטען.

— איהר זעהט דען ניט, אַז ס'איז שכורים? — זאָגט דער טאַטע אויסער זיך פון כעס און נעמט מיך אָן ביי דער האַנד אַזוי שטאַרק, אַז עס טהוט מיר וועה, און מיר געהען אַרוים אַלע דריי פונ'ם קעניג אחשורוש אָהן אַ זייט־געזונד. אין דרויסען שטעלט זיך דער טאַטע אָפּ, טהוט אַ קוק אויף מיר און שענקט מיר צוויי רעכטע פעטש.

— דאָס — זאָגט ער — איז ערשט איין אויפגאַב. דיין פּסק וועסט דו ערשט האָבען אין דער היים פונ'ם רבי'ן... הערט זשע צו, רב איצי! איך געב אייך איהם איבער אויף אייערע הענט! איהר זאָלט איהם קאַטעווען וויפיעל עס וועט אין איהם אריין!

בלוט זאָל געהן! אזא בחור׳על פון כמעט דאָס נייענטע יאָהר! ער זאָל געדענקען, ווי אזוי נאָכצולויפען פורים־שפיעלער, קאָמעדיאַנ־טשיקעס, שלעפערס!... פארשטעהרען אַלעמען דעם יום־טוב!...

איך לאָז נישט קיין טרער, נאָר איך פיהל, אז עס פלאַמט מיר א באַק און דאָס האַרץ איז מיר שווער, ווי א שטיין. איך קלער נישט פון דעם פסק, וואָס איך וועל האָבען אין דער היים פונ׳ם רבי׳ן. מיין קאָפּ איז מיר גאָר ערגיץ אַנדערש. מיינע מחשבות זע־נען גאָר דאָרטען, ביי׳ם קעניג אחשורוש, ביי יוסף הצדיק, ביי די קליינע נאַקעטע שעפעלעך מיט די געקרייזעלטע קעפּעלעך, און אין די אויהערען הערט מיר ניט אויף צו קלינגען דאָס זיסע רוסישע ליעדעל:

נאַרדאָ זנאַט
קאַק גוליאַט!
פּערעד באָגאָם
אָטוועטשאַט!
מי פּיאָם! מי גוליאַיעם!
ואתה מלך חי וקיים!
לשנה הבאה בירושלים!...

שלום־עליכם ביבליאָטעק
פאַר גרוים און קליין
שלום־עליכם פאָלקס־פאָנד אויסגאַבע

א ביליגע אויסגאַבע פון שלום־עליכם׳ס מעשיות און מאָנאָלאָגען פאַר גרויסע און פאַר קליינע, אויף צו לייענען אין אַלע אידישע הייזער, וואו מע רעדט און מע פערשטעהט אידיש, אויף פאַרצולייענען פאַר אַ עולם אין עפענטליכע פלעצער, און אויף געבען צו לייענען אידישע קינדער, וועלכע לערנען און פערשטעהען אידיש.

ביז אהער ערשיענען:

		סענט
.1	נחת פון קינדער און בערעל־אייזיק.	10
.2	ווען איך בין רויטשילד און אויסגעטרייסעלט.	10
.3	מתושלח.	10
.4	שוין איין מאָל אַ סוכה!	10
.5	די פאָהן.	10
.6	דאָס מעסערעל.	10
.7	חנוכה־געלד	10
.8	פערבענגט אהיים.	10
.9	ראַבטשיק.	10
.10	ביי׳ם קעניג אחשורוש.	10

אין גיכען וועלען ערשיינען:

.11	אַ פערשטערטער פסח.	10
.12	די גאָלדשפינערס.	10
.13	דער זייגער.	10
.14	ל״ג בעומר.	10
.15	דאָס דריידעל.	10

הויפטפערקויף אין בוכהאנדלונג פון מ. גורעוויטש:
M. Gurewitch, 202 East Broadway, New York.